

V rezoluci 2160/XX o přísném dodržování zákazu hrozby silou a použití síly v mezinárodních vztazích a práva národů na sebeurčení Valné shromáždění uznalo, že národy podrobené koloniálnímu útlaku jsou oprávněny žádat ve svém boji o veškerou podporu a dostávat ji.⁵⁸⁾

V rezolucích o Jižní Rhodésii Valné shromáždění naléhavě vyzvalo všechny státy, aby poskytly morální a materiální pomoc lidu Zimbabwe v jeho boji za svobodu a nezávislost.⁵⁹⁾

V rezoluci o Adenu Valné shromáždění naléhavě vyzvalo všechny členské státy, aby poskytly veškerou možnou pomoc lidu území v jeho úsilí o dosažení svobody a nezávislosti.⁶⁰⁾

V případě Jihozápadní Afriky Valné shromáždění naléhavě vyzvalo všechny státy, aby poskytly domorodému obyvatelstvu Jihozápadní Afriky veškerou potřebnou morální a materiální podporu v jeho zákonném boji za svobodu a nezávislost.⁶¹⁾

U území pod portugalskou správou Valné shromáždění naléhavě vyzvalo všechny státy, aby ve spolupráci s Organizací africké jednoty poskytly národům území pod portugalskou správou morální a materiální podporu potřebnou pro obnovení jejich nezcizitelných práv.⁶²⁾

V případě Omanu vyzvalo Valné shromáždění všechny členské státy, aby „poskytly veškerou potřebnou pomoc omanskému lidu v jeho boji o získání svobody a nezávislosti“.⁶³⁾

Na svém XXII. zasedání v roce 1962 doporučilo dokonce Valné shromáždění i *mezinárodním odborným organizacím*, aby „podnikly naléhavá a účinná opatření k pomoci národům bojujícím za své osvobození z koloniální nadvlády“.⁶⁴⁾

⁶⁴⁾ Odst. 3 operativní části rezoluce 2311/XXII ze 14. prosince 1967. Pro přijetí této rezoluce hlasovalo 81 delegací, 2 proti (Portugalsko a Jihoafrická republika) a 18 zemí se zdrželo hlasování.

K OTÁZCE MĚNOVÉ KONVERTIBILITY

Čestmír Konečný

Problematika konvertibility měny patří k otázkám, které se v posledních letech dostaly do diskusí a objevily se okrajově i v literatuře socialistických zemí. Jde většinou o objasňování rozmanitých stránek tohoto procesu v širších souvislostech hospodářské politiky. Přitom možnost uplatnění konvertibility se postupně přestává spojovat pouze s kapitalistickou ekonomikou. Do popředí se dostávají otázky pojetí konvertibility měny, její podmínky a problematika mechanismu, který umožňuje v praxi její využívání.

I. Pojem a mechanismus měnové konvertibility

Za nejvýznamnější znak měnové konvertibility se běžně považuje možnost směny — konvertování peněžních jednotek dané národní měny na jinou mě-

⁵⁸⁾ Odst. 4 preambulární části.

⁵⁹⁾ Odst. 10 operativní části rezoluce 2022/XX a rezoluce 2151/XXI a 2262/XXII.

⁶⁰⁾ Odst. 10 operativní části rezoluce 2023/XX.

⁶¹⁾ Odst. 12 operativní části rezoluce 2074/XX.

⁶²⁾ Odst. 3 operativní části rezoluce 2107/XX, odst. 6 operat. části rezoluce 2184/XXI a odst. 12 rezoluce 2270/XXII.

⁶³⁾ Odst. 10 operativní části rezoluce 2302/XXII.

nu. Taková možnost se ovšem rozumí nikoli jako výjimečná záležitost, ale jako běžná a legální složka transakcí konvertibilní měny, prováděná za úřední kurs, který má zhruba odpovídat tzv. reálnému kursu. To znamená, že jde v podstatě o možnost směny dané měnové jednotky na jiné měny, a naopak — cizí měny na měnu domácí na základě měnového kursu odpovídajícího tržním poměrům.

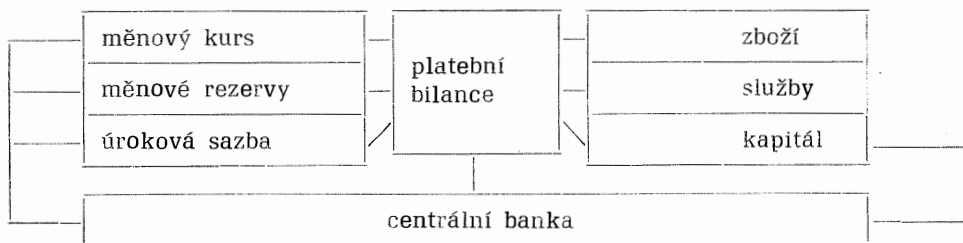
Toto pojetí měnové konvertibility, i když ve velmi obecném slova smyslu, odpovídá pouze současnému stavu věcí. Ještě před několika desítkami let byl pojem konvertibility chápán značně odlišně. Základní znak konvertibility byl spojován s možností přeměny bankovek dané národní měny na měnové zlato — v poměru odpovídajícím paritě příslušné měny. Možnost směny národních peněžních jednotek za jinou měnu pak logicky vyplývala z předpokladu, že daná národní měna byla směnitelná za zlato.

Z toho je vidět, že pojem měnové konvertibility prošel v poslední době poměrně velkými změnami. Zatímco dříve se v pojetí konvertibility kladl rozhodující důraz na přímý vztah mezi penězi a zlatem, vystupuje v současné době bezprostředně do popředí poměr k jiným měnám. I velmi hrubé srovnání nejvýraznějších podmínek v této oblasti mezi nynějším obdobím a obdobím do první světové války to pomůže vysvětlit. Zatímco do I. světové války existoval volný pohyb zlata, spojený s volnou cenou zlata, a neexistovala téměř žádná devizová omezení, je tomu v současné době téměř obráceně. Cena zlata je v mezinárodním měřítku fixována na úrovni 35 US dolarů za trojskou unci (která je považována prakticky všeobecně za nízkou)¹⁾ a pohyb zlata podléhá restrikcím, ostřejším nebo mírnějším podle konkrétní situace jednotlivých zemí. Kromě toho prakticky ve všech zemích platí omezení, pokud jde o výměnu prostředků v národní měně za měny jiných zemí, koncipovaná v různém rozsahu a intenzitě v různých státech na podkladě opatření o devizových subjektech, podle platebních titulů apod. (běžné platby mají obvykle mírnější režim — patří sem i položky turistiky, naproti tomu kapitálové položky jsou posuzovány podle ostřejšího režimu). Za těchto okolností je za směnitelnou považována i taková měna, která v plném rozsahu nepřipouští volnou směnu domácích prostředků na devizy a naopak. Přitom je zapotřebí brát v úvahu i skutečnost, že mnohá omezení v této oblasti jsou uplatňována buď přímo jako restrikce upravující bezprostředně operace s devizovými hodnotami, nebo nepřímo v oblasti dovozní politiky zemí, což představuje opak liberalizačních opatření. (Pro devizové cizozemce patří například USA k zemím s nejmírnějším devizovým režimem, naproti tomu však v obchodní politice lze USA počítat ke státům s ostrými obchodně politickými omezeními, zvláště pak ve vztahu k socialistickým zemím.)

Rozdíly v uplatňovaném pojetí konvertibility měn jsou hlubší povahy a nelze je vysvětlit vyčerpávajícím způsobem anebo alespoň v postačujícím rozsahu pouze v rámci měnových nebo bankovních opatření. Vždyť z hlediska jednotlivého kapitalisty a jednotlivého podnikatelského útvaru vůbec je obecně výhodnější naprostá směnitelnost měny, neboť takový systém uspořádání mu poskytuje více variant pro rozhodování, a tím více variant různého stupně výhodnosti pro podnikatelskou činnost. Vysvětlení rozdílů v rozsahu směnitelnosti jednot-

¹⁾ Od dubna tr. přestal Zlatý pool intervenovat cenu zlata na mezinárodním trhu v Londýně a ta v důsledku toho vzrostla nad úroveň 35 US dolarů za unci. Tím byla v mezinárodním měřítku úředně „zavedena“ vedle oficiální také volná cena zlata. Úřední cena zlata zůstává dále fixována na dřívější úrovni a slouží především pro operace mezi centrálními bankami členských zemí Mezinárodního měnového fondu.

livých měn je zapotřebí hledat v podmínkách, v nichž funguje mechanismus národních měn ve vztahu k zahraničí. Lze jej znázornit zhruba takto:

Schema znázorňuje přímý vztah měnového kursu k platební bilanci, což předpokládá vzestupnou tendenci měnového kursu v případě aktiva platební bilance, a naopak klesající tendenci měnového kursu při pasivní platební bilanci. V době tzv. zlaté měny byla maxima a minima takových vychýlení kursů od parit omezena tržními podmínkami pohybu zlata.²⁾ V současné době, tj. v době papírových měn, však jsou u členských zemí Mezinárodního měnového fondu tyto odchylky autoritativně vymezeny v rozsahu $\pm 1\%$ od parity, tzn. v rozpětí 2% .

Měnová rezerva je v uvedeném schématu v bezprostředním vztahu se stavem platební bilance. Je tvořena z přebytků platební bilance a naopak slouží bezprostředně ke krytí schodků v platební bilanci, zatímco v době zlaté měny sloužila měnová rezerva také k zajištění směnitelnosti bankovek za zlato. (Kromě toho mají měnové rezervy i jiná poslání, jako politickostrategické záležitosti aj., jež mají v jednotlivých zemích značně odlišný akcent.) Měnová rezerva slouží v naznačeném schématu k tlumení výkyvů v měnových kursech a k hladkému provádění devizových operací příslušné země.

Druhá skupina činitelů znázorněných ve schématu zahrnuje faktory, jejichž působení v devizové formě se kumulativně projevuje v jednotlivých složkách platební bilance. Vliv faktorů tohoto druhu v oblasti platební bilance je určen jednak vnitřními podmínkami, jako jsou vlastní náklady, kvalita a ostatní aspekty konkurenční schopnosti výrobků, jednak vlivem měnového kursu a kvality dané měnové jednotky z hlediska jejího mezinárodního uplatnění. Kromě toho jsou kapitálové operace dané země vůči zahraničí, obecně vzato, v přímé souvislosti s úrokovou sazbou. Nejcitlivější je tato souvislost mezi úrokovou sazbou a krátkodobým kapitálem; pasivum platební bilance vyvolává za jinak stejných okolností tlak na pokles měnového kursu dané země, odliv devizových hodnot do zahraničí, tlak na vzestup úrokové sazby, a tím zdražení úvěru na jedné straně, na druhé straně pak způsobuje znehodnocení domácích obligací. Tato situace vede k přílivu kapitálu ze zahraničí s ohledem na „zdražení“ peněz, jakož i s ohledem na znehodnocení domácích dluhopisů (spekulační nákupy dluhopisů), a vytváří tak předpoklady k tomu, aby bylo překonáno pasivum platební bilance.

Centrální banka představuje v tomto schématu instituci, kde se bezprostředně stýkají vnitřní a vnější vlivy v měnové oblasti na úseku měnových rezerv (pře-

²⁾ Za předpokladu volné ceny zlata a volného pohybu zlata tvoří maximální a minimální odchylku pro měnový kurs tzv. zlaté body, tj. cena zlata v mezinárodním středisku tohoto obchodu (Londýn) plus náklady na jeho přepravu do dané země a naopak.

devším u zlaté měny) a v oblasti úroku a úvěru. Proto centrální banka má v celém mechanismu výjimečně postavení a svou činností může účinně ovlivňovat procesy na zmíněných úsecích, především pokud jde o stabilitu měnového kursu, hospodaření s devizovými rezervami a diskontní sazbu (měnové rezervy mohou sloužit nejen ke stabilitě měnového kursu, ale i ke stabilitě diskontních sazeb).

Rozsah těchto zásahů však byl vcelku v době standardu zlaté mince, případně tzv. zlaté měny značně omezen. Ve vztazích mezi složkami naznačeného mechanismu dominovaly principy automatismu (viz stav platební bilance — měnový kurs — zlato — úroková sazba — kapitál; zprostředkovaně i ceny zboží a služeb). Z povahy takového mechanismu vyplývalo, že v něm neustále vznikaly tendence k porušování rovnováhy platební bilance a řetězovitě i vychýlení v dalších jeho člancích, které postupně a samovolně vytvářely protitendence. Přitom se tato vychýlení mohla pohybovat pouze v jistém rozpětí podmíněném samovolnou funkcí navazujících a zprostředkujících článků celého mechanismu. Proto působnost centrálních bank, pokud spočívala v záměrném ovlivňování vymezených procesů, směřovala především k tlumení probíhajících výkyvů na úseku měnového kursu a diskontní sazby.

Tento mechanismus je v odborných kruzích posuzován s respektem a jeho studium lze považovat za východisko pro pochopení měnových vztahů vůbec. Bylo by však anachronismem požadovat jeho plné zavedení v měnové oblasti nyní. V této souvislosti je zapotřebí si uvědomit, že se rozvinul v době, kdy na trzích zboží ještě převládaly principy volné tvorby cen, kdy se volně na trhu utvářela i cena zlata a kdy i pohyb zlata se realizoval prakticky bez omezení.

II. Konvertibilita a papírová měna

Naproti tomu v současné době pokročil rozvoj výrobních sil a s ním proces koncentrace a centralizace natolik, že na kapitalistických trzích zboží probíhá cenotvorný proces za dominující úlohy monopolů a pod intenzivním vlivem státních hospodářských institucí. (Týká se to mj. i ceny zlata, která je určena mezinárodní dohodou.) V období po první světové válce se účinky procesu tohoto druhu velmi silně zkomplikovaly s komplexem poválečných důsledků ve sféře politické struktury tehdejšího kapitalistického světa, takže v nejvýznamnějších zemích světa se již *dřívějšími metodami hospodářské politiky* nepodařilo dosáhnout dostatečné pevné a trvalé stability. Nebylo možné zajistit tak zejména stabilitu ve finanční oblasti, na úseku platební bilance a také v měnové oblasti. Projevovalo se stále výrazněji, že při směnitelnosti bankovek za zlato nelze za uvedených podmínek zajistit bezporuchový vývoj v měnové oblasti.

Období od první světové války do období po hospodářské krizi ve třicátých letech se vyznačuje přechodem prakticky všech měn kapitalistického světa od soustavy zlaté měny k soustavě papírových měn.³⁾ Zlato přestává působit jako velmi pružný protějšek pohybu devizových kursů (devizová omezení, pevná cena zlata). V důsledku toho se však otázka samotného měnového kursu dostává do nových souvislostí, neboť tržní kurs měny se může prakticky vychýlit

³⁾ V oběhu zůstávají nadále bankovky, nejsou však směnitelné za zlato, a tím se jejich ekonomická povaha mění — ekonomicky získávají stejnou povahu jako státovky.

téměř v jakémkoli rozsahu od parity, mění-li se poměr mezi nabídkou a poptávkou u dané měny.

Zavedením zmíněných opatření ve sféře operací s měnovým zlatem přestává mít vysloveně tržní základ i poměr mezi měnovou paritou (respektive zlatým obsahem měny) a cenovou hladinou příslušné země. Zlato ve funkci měřítko cen se pak uplatňuje jako „cenová“ veličina úředně určená a v důsledku toho pouze více či méně odpovídající tržním poměrům v zemi, zatímco cenová hladina prochází změnami. V tom spočívají podmínky nesouladu mezi měnovou paritou a kupní silou příslušné peněžní jednotky (cena zlata je fixována, ceny zboží rostou), případně mezi měnovými paritami na jedné straně a paritami kupní síly těchto peněžních jednotek na straně druhé.⁴⁾

Za takových okolností se rovnováha v měnové oblasti nemůže již zajišťovat dřívějším mechanismem, pro nějž byl příznačný automatismus, projevující se jako samovolné porušování a obnovování rovnováhy u ceny zlata, měnového kursu apod. Tyto úkoly mohou být v podmínkách papírové měny zabezpečovány činností ústředních hospodářských institucí tak jako otázky důchodové politiky, cenové politiky apod., a to nikoli izolovaně pro každou oblast zvlášť, ale v rámci jednotných záměrů. Tím se však vytváří nový vztah mezi měnovou politikou a celkovou hospodářskou politikou, cenovou politikou a celkovou hospodářskou politikou apod. To znamená, že jednotlivé specializované úseky hospodářské politiky, jako bankovní politika, cenová politika, měnová politika apod., přestaly být vůči sobě navzájem více méně v izolovaném poměru. Tyto úseky hospodářské politiky se staly integrálními součástmi celkové hospodářské politiky každé vyspělé kapitalistické země.

Vzhledem k tomu nelze již za současných okolností řešit cenové otázky, otázky důchodové politiky, měnové politiky, případně problémy konvertibility měny izolovaně. Nezbytý rámec pro jejich řešení představuje nyní všeobecná hospodářská politika příslušné země, pochopitelně v každém úseku specifickými prostředky a v jistém stupni i autonomně.

Z toho všeho je logické, že za současných podmínek nemůže být ani automatismus dominujícím v celkovém hospodářském mechanismu vyspělých kapitalistických zemí, i když se nadále prosazuje v širokém rozsahu. Rozhodující úlohu má zde intervencionismus ve velmi rozmanitých formách, počínaje subsidiemi a subvencemi a konče formou gentlemen's agreement. Hospodářská politika země působí proto nejen na tlumení výkyvů v hospodářském mechanismu a ve směru usměrňování expanze (v zahraničí). Velmi závažné je, že také aktivně působí na podkladě tohoto mechanismu a v jeho rámci aktivně zasahuje do hospodářských procesů, respektive více nebo méně výrazně i řídí jeho chod. Přitom řízení celého hospodářství se opírá o některou z variant hospodářské politiky v rozmezí dvou protilehlých pólů: na jedné straně maximálního zdůrazňování hospodářského rozvoje, na druhé straně maximálního zdůrazňování hospodářské rovnováhy. Maximální důraz na rozvoj v celkové hospodářské politice bývá obvykle spojen s větší nebo menší nevyvážeností v ekonomice a s větším nebo menším narušením trhu, s finančním napětím, s napětím na úseku platební bilance apod. Naproti tomu maximální důraz na vyváženost v ekonomice je obvykle spojen s tendencemi oslabování dyna-

⁴⁾ Takový nesoulad lze v určitých hranicích tolerovat — v menší míře u konvertibilní měny, ve větší míře u měny nekonvertibilní. Stane-li se překážkou příznivého vývoje platební bilance, řeší se v tržním hospodářství formou devalvace.

miky.⁵⁾ Promítneme-li všechny tyto poznatky na uvedené schéma, zjistíme, že základní vazby mezi jednotlivými články mechanismu zůstávají stejné, především však po formální stránce. Ve skutečnosti se v celém pojetí liší zvláště rámec, ve kterém je schéma zasazeno do národního hospodářství a úloha centrální hospodářské instituce při fungování naznačeného mechanismu. Pokud jde o jednotlivé dílčí složky schématu, platební bilance a kurs jsou zde předmětem více nebo méně ostřejšího intervencionismu z hospodářského centra. Nástroji intervencionismu jsou zde devizové rezervy (neslouží však pro potřeby vnitřního oběhu peněz), diskontní sazba, obchodní politika (může být i měnový kurs) a devizová omezení. Předmětem devizových omezení jsou kapitálové položky, položky služeb a zbožové položky; tato omezení jsou obvykle uplatňována u kapitálových položek ve větším rozsahu, u zbožových položek a služeb v rozsahu menším.

Jednou z klíčových otázek hladkého fungování takového mechanismu je zajištění plynulého přísunu deviz, aby centrální banka mohla pohotově směřovat domácí měnu za cizí měny (také obráceně). V tomto směru je prakticky ve všech zemích vývoz zboží nejvýznamnějším zdrojem přílivu deviz, v řadě zemí jsou na druhém místě služby. Vedle obchodní politiky vůči zahraničí spolupřihlíží na jejich devizovém přínosu měnový kurs, který má být jednotný pro všechny položky. Na jedné straně kurs musí být v souladu s paritou kupní síly, na druhé straně i při respektování takových zásad může být z hlediska vývozců zboží a poskytovatelů služeb výhodnější (poněkud nižší, nežli odpovídá kupní síle) nebo méně výhodný (vyšší v poměru s kupní silou). U kapitálových položek je pak výhodnost kursu zhruba v obráceném poměru ve srovnání se zbožím a službami. Je zajímavé, že u několika nejvyspělejších zemí se rozpor ve výhodnosti u měnového kursu řeší ve prospěch kapitálových položek, zatímco žádoucí produkce deviz vývozem zboží je zabezpečována především vyšší konkurenční schopností (NSR). Kromě toho je k regulaci přísunu kapitálových prostředků používána i diskontní sazba a úroková míra vůbec, přestože nese s sebou bezprostřední účinky i pro vnitřní ekonomiku, a to v obráceném směru (nízká úroková sazba může pozitivně působit na úvěrovou expanzi) — proto v případě regulace pomocí diskontní sazby jde o velmi citlivou záležitost.

Používání zmíněných nástrojů devizové politiky k zajištění rovnováhy v této oblasti je spojeno s různými účinky, přímými i nepřímými, z nichž některé mohou být v souladu se zamýšlenými záměry, jiné opačné. Přitom za jistých okolností mohou převládnout i nepřímé a nechtěné důsledky. Například za podmínky konvertibility měny může dojít ke značné a dlouhodobé pasivitě platební bilance, kterou lze řešit a) rozsáhlým odčerpáváním prostředků z devizové rezervy, b) devizovými úvěry ze zahraničí, c) zvýšením diskontní sazby, d) devalvací měny, e) rozsáhlejšími devizovými omezeními, která mohou dosáhnout bodu, kdy je směnitelnost měny zrušena. Každý z naznačených způsobů řešení otázky (s výjimkou posledního) je ekonomicky účinný pouze v jistém rozsahu vynaložení prostředků. Nad touto hranicí jeho účinnost klesá a projevují se daleko intenzivněji negativní vlivy. V případě a) jde o odčerpání devizové rezervy a nepoužijí-li se jiná opatření, je důsledkem zrušení směnitelnosti; ztráta devizové rezervy představuje v tomto případě ztrátu určitých zdrojů pro hospo-

⁵⁾ Ekonomika s vyšší úrovní dovoluje zajistit poměrně vysoké tempo rozvoje, aniž je podstatně narušována rovnováha v hospodářství, a naopak — pochopitelně v obecném smyslu. Rozdíly mezi jednotlivými zeměmi v tomto směru dále modifikují rozdílnost ve faktorech růstu, které mohou využít.

dářský rozvoj. V případě b) je důsledkem růst nákladů dluhové služby, které nemusí být za všech okolností spojeny se strukturálními hospodářskými změnami umožňujícími pozdější obnovení rovnováhy. Alternativa c) vede ke zdražení úvěru a ke znehodnocování domácích cenných papírů, to je k zabrzdění investic, a vedle přílivu kapitálu podporuje i odliv kapitálu. Devalvace, která zde představuje další variantu, je vždycky spojena s otřesy důvěry v danou měnu, se znehodnocením vkladů a se spekulacními pohyby kapitálu.

Optimální variantou řešení může být kombinace různých instrumentů, a to podle těchto hledisek: 1. nesmějí převládnout negativní vlivy, 2. společenské náklady spojené s použitím jednotlivých nástrojů musí zůstat v ekonomicky přijatelném poměru s dosaženými pozitivními výsledky. Kdyby tomu tak nemohlo být, pak za ekonomicky nejpríjemnější alternativu zmíněné situace by bylo nutno považovat zastavení konvertibility na kratší nebo delší dobu a vytvoření jiné základny pro řešení problémů v celé devizové oblasti. A obráceně, zamýšlí-li při nekonvertibilní měně některá země přejít k systému směnitelné měny, musí brát v úvahu přesný rozsah nevyváženosti ve sféře devizových vztahů a porovnat nezbytné náklady, které by bylo zapotřebí vynaložit, aby byla zajištěna potřebná vyrovnanost platební bilance a měny.

Pro zásadní řešení celé záležitosti však ani takový rámec nepostačuje, neboť rovnováha v devizové oblasti se nyní vytváří na podkladě určitých materiálních podmínek v celém hospodářství. Proto je zapotřebí analyzovat uvedené okolnosti spolu se souhrnem faktorů majících významný vztah na jedné straně k produkování deviz a na straně druhé k používání deviz. Účelnost, rozsah a optimálnost uplatňování jednotlivých instrumentů v devizové oblasti je rovněž nutno chápat v rámci všeobecné hospodářské politiky. Všeobecná hospodářská politika zdůrazňující vyrovnanost poskytuje celkově více předpokladů pro používání jednotlivých nástrojů devizové politiky tak, aby byla za příjmových nákladů zabezpečena konvertibilita měny, a naopak — všeobecná hospodářská politika akcentující růst zahrnuje méně takových předpokladů. Naproti tomu země s vysokou ekonomickou úrovní mají větší prostor pro manévrování mezi stránkou vyváženosti ekonomiky a růstem ve srovnání se zeměmi s nižší ekonomickou úrovní. Dokonce i Japonsko, kladoucí takový důraz na hospodářský růst, vyhlásilo konvertibilitu své měny v posledních letech (i když je skutečná směnitelnost této měny velmi omezená), zatímco Island, Španělsko, Turecko, Řecko a téměř všechny asijské a africké země mají nesměnitelné měny, přestože ve srovnání s Japonskem vykazují daleko nižší hospodářský růst.

Z toho všeho lze vyvodit závěr, že pro konvertibilitu měny (pochopitelně velmi omezenou, jak je přijatelná podle současného pojetí Mezinárodního měnového fondu) existují tyto podmínky z hlediska jednotlivých zemí: 1. rovnováha v národním hospodářství jako základní podmínka, která se projevuje 2. v celkové rovnováze platební bilance (nevyklučuje se krátkodobá vyrovnanost), 3. dostatečná devizová rezerva, která v ideálním případě má dosahovat přibližně polovičního objemu dovozu země.⁶⁾

Všechny tyto podmínky jsou zvláště výrazné v poválečném vývoji v západní Evropě, kde nejvýznamnější skupina zemí přešla ke směnitelnosti měn teprve koncem roku 1958. Většina zemí překonává napětí v hospodářství přibližně v polovině padesátých let (přestává hlad po zboží a na západoevropských trzích nejvýznamnější místo získává kupující). Konkurenční schopnost vývozců

⁶⁾ Pochopitelně vůči konvertibilní měnové oblasti.

z ekonomicky nejsilnějších západoevropských zemí se natolik zvyšuje, že také vůči USA dosahují platební bilance přebytky. Tyto přebytky se postupně hromadí v centrálních bankách v takovém rozsahu, že koncem padesátých let stačí mnohé tyto země zabezpečovat rovnováhu v devizové oblasti v podstatě na podkladě tržních podmínek. Tím byla také splněna poslední podmínka provedení konvertibility měny. A obráceně, v negativním smyslu je to patrné i na epizodické směnitelnosti libry šterlinků v době bezprostředně po druhé světové válce, kdy britské hospodářství prožívalo ostré poválečné napětí ve financích, na trhu apod. Proto se nelze divit tomu, že tato směnitelnost vydržela asi 5 týdnů.

III. Problém konvertibility a socialistické země

V socialistických zemích se až do konce padesátých let o konvertibilitě měny vůbec neuvažovalo. Směnitelnost měn se naopak považovala za záležitost neslučitelnou se socialismem. Zamyslíme-li se však nad situací v hospodářství socialistických zemí v té době a vezmeme-li v úvahu tehdejší situaci v ekonomické teorii, dospějeme k závěru, že tehdejší přístup k měnovým otázkám v socialistických státech nebyl bez materiálního opodstatnění.

Ve všech socialistických zemích byl v té době uplatňován v ekonomice tuhý administrativně centralistický systém řízení vůbec. Byl uplatněn důsledně ve všech odvětvích a na všech hospodářských úsecích včetně devizové oblasti. Tento systém řízení byl využíván zejména do r. 1953 jednostranně k dosahování maximálně možného tempa rozvoje národního hospodářství, především rozvoje průmyslu. Druhá stránka hospodářského růstu, to je rovnováha, byla přitom brána v úvahu pouze v minimálním rozsahu. Proto logickým důsledkem takového přístupu k otázkám hospodářské politiky byly ostré disproporce v ekonomice všech socialistických zemí. Tyto disproporce si čas od času vynucovaly zpomalení tempa rozvoje a dosud se s poměrně velkou intenzitou a v poněkud odlišných formách v hospodářství těchto zemí projevují.

Záměru dosahovat maximálně možného tempa rozvoje byl podřízen a podle něho přebudován i celý vnitřní hospodářský mechanismus socialistických zemí. V cenových soustavách byla přerušena přímá návaznost vnitřních cen na ceny v zahraničním obchodě a ve vnitřních cenových systémech byla odstraněna i přímá návaznost maloobchodních cen na ceny velkoobchodní. (Stupeň a relace ve vzájemném odtržení uvedených cenových okruhů jsou však nestejně v jednotlivých socialistických zemích.) Tím byly také odstraněny základní materiální předpoklady pro rozhodování podniků na pokladě kalkulace; za uvedených okolností by takové rozhodování podniků postrádalo potřebný stupeň objektivity.

Ke změnám obdobné povahy došlo i v mechanismu hospodářských vztahů vůči zahraničí. Podle principů administrativně chápaného monopolu zahraničního obchodu byly odtrženy zahraničně obchodní operace od výroby a vnitřní ceny od cen v zahraničním obchodě. Vnitřní hospodářský mechanismus socialistických zemí tak získal absolutní ochranu, a tím i objektivní předpoklady rozvíjet jakoukoli výrobu bez ohledu na hlediska skutečné efektivity. S tím souvisí trvalý autarkní tendence v ekonomikách prakticky všech socialistických zemí, jež ve své podstatě nepůsobí ke zvýšení konkurenční schopnosti domácích výrobků na zahraničních trzích.

V souladu s těmito vnitřními systémy ekonomiky byl vybudován i mechanismus v devizové oblasti socialistických zemí navzájem a ve vztahu k za-

hraničí vůbec. Měna každé z těchto zemí byla a je nesměnitelná a je považována vysloveně za vnitřní měnu každého z těchto států. V důsledku toho ve vztahu k nesocialistickým zemím se používaly a používají v podstatě cizí měny. Ve vzájemném styku mezi socialistickými státy byl vybudován systém dvoustranných mezistátních clearingů se záměrem vyloučit z této oblasti skutečné měny. Vzájemné platby se prováděly zúčtováním bez ohledu na stavy na clearingových účtech, při minimálním úrokovém zatížení dlužných sald. Vzájemný platební styk byl tak ve většině případů pouze pasivním odrazem obchodních operací uskutečňujících se podle přijatých obchodních dohod nebo protokolů.

Na druhé straně však je třeba vidět, že v prvních poválečných letech byl obdobný systém plateb používán i mezi západoevropskými státy navzájem a mezi socialistickými a kapitalistickými státy převládal ještě do nedávné doby. Mezi západoevropskými státy však nebyl spojen s odtržeností vnitřních ekonomik od mezinárodní sféry, a proto již začátkem padesátých let byl poměrně snadno přebudován z dvoustranné clearingové soustavy na mnohostrannou, což je nyní mezi státy RVHP daleko složitější.

Kurs měny měl v mechanismu devizových vztahů mezi socialistickými zeměmi druhořadou úlohu — především vzhledem k odtrženosti vnitřních cen od cen v zahraničním obchodě. Obchodní operace se zúčtovaly podle stejných poměrů k zahraničním měnám a do státního rozpočtu se promítalo pouze souhrnné saldo. Složitější to bylo s položkami neobchodních platů (turistika, platy dělníkům v zahraničí apod.), avšak počátkem padesátých let šlo v tomto případě o veličiny nepříliš velkého rozsahu, které se dotýkaly omezeného počtu jednotlivců; celkové relace výhodnosti nebo nevýhodnosti na úseku zbožíových operací nemohly ovlivnit.

Neexistoval však ani přímý vztah mezi platební bilancí a měnovým kursem. Tato situace vyplývala jednak z odtrženosti vnitřních cen od cen v zahraničním obchodě socialistických zemí, jednak ze skutečnosti, že rovnováha v platební bilanci byla zabezpečována nikoli v rozhodující míře ekonomickými, případně tržními prostředky, nýbrž v rozhodující míře direktivními opatřeními podle sjednaných obchodních dohod nebo protokolů o dodávkách zboží. Pro platební bilanci a měnový kurs nezůstával prostor, jaký je pro jejich působení nutný v podmínkách tržního mechanismu. Platební bilance působila proto pasivně jako spoluručující faktor celkového rozsahu plateb, a tím i celkového rozsahu vzájemného obchodu mezi jednotlivými partnery, nikoli však ve směru aktivního ovlivňování tržních vztahů v mezinárodním měřítku z hlediska jejich optimálnosti apod.

Nelze popřít, že popsany způsob uspořádání devizových vztahů v socialistických zemích měl svou logiku; organicky vyrůstal z celkového hospodářského mechanismu zdůrazňujícího v té době jednostranně hospodářský růst. Bezprostřední předpoklady jeho uplatnění spočívaly: a) v administrativně centralistickém modelu řízení hospodářství, b) v malém podílu neobchodních platů v platebních bilancích, c) v relativně malé váze vyspělých kapitalistických zemí v zahraničně obchodních stycích socialistických zemí (při rovnováze v hospodářských vztazích vůči těmto zemím jsou vlivy tohoto druhu méně intenzivní než při nerovnováze).

Obě poslední podmínky se v ekonomice evropských socialistických zemí postupně začínají měnit a nereálnost měnových kursů začíná vážněji působit. Nejdříve je změněná situace patrná u neobchodních platů, což je dostatečně výrazné ve druhé polovině padesátých let. Počátkem šedesátých let se nápadně

mění i druhá okolnost. V souvislosti s růstem podílu zahraniční turistiky v evropských socialistických zemích dochází k dílčí úpravě ve sféře měnových vztahů téměř všech socialistických zemí. Úřední měnové kursy zůstávají nezměněny a jsou nadále používány pro převádění veličin na vzájemných mezinárodních clearingových účtech (pochopitelně s výhradou, že takto přepočtený výsledek v národní měně neodpovídá bezprostředně vnitřní kupní síle příslušné národní měnové jednotky; proto se zde setkáváme velmi často s označením devizové koruny, clearingové koruny apod.). Vedle úředních kursů byly však zavedeny i zvláštní poměry pro přepočet, respektive dílčí kursy pro přepočet vybraných titulů neobchodních platů, jako jsou individuální turistika apod. Tyto dílčí kursy byly vypočteny na základě srovnání kupní síly socialistických zemí pro vymezený úsek maloobchodního obrátu a v této sféře v podstatě vyjadřují reálné vztahy mezi příslušnými měnami. Avšak ani tím nebyly vyřešeny všechny problémy v této dílčí oblasti, neboť zbývá mj. i otázka přepočtů veličin na účtech neobchodních platů na clearingové účty apod.

Vztahy vůči ostatním měnám byly na tomto úseku řešeny pomocí systému příplatků a přírážek k úředním kursům. Jsou také používány vedle úředních kursů (ve srovnání s úředními kursy pouze na velmi omezeném úseku), avšak na rozdíl od relací k většině socialistických zemí, nejsou jednotné ani na vybraném úseku neobchodních platů, jde-li například o aktivní nebo pasivní turistický ruch apod. Kromě toho byl v ČSSR ustaven podnik Tuzex, kde se prodává za zahraniční měny (tuzexové koruny, což je přepočet v podstatě konvertibilních měn podle úředního kursu na koruny) dovážené zboží nebo zboží vývozní kvality. Tuto soustavu nebude nikdo pokládat za něco ideálního, stejně tak nelze dokazovat, že jednotlivé poměry v této oblasti vyjadřují reálné vztahy kupní síly v uvedené oblasti. Jde pouze o určitý krok k zásadnímu řešení otázek tohoto druhu, podmíněný současnou situací příslušné socialistické země.

Pokud jde o druhou okolnost, koncem padesátých let a zejména počátkem šedesátých let dochází v socialistických zemích k velmi intenzivnímu tlaku na dovozy z vyspělých kapitalistických zemí a zcela logicky i k silným požadavkům na vzestup vývozu do této oblasti. Ekonomika socialistických zemí však nebyla dostatečně připravena na přesuny operací v takovém rozsahu na trhy s podstatně vyšší náročností. Bezprostředním důsledkem je pokles rentability⁷⁾ ve sféře zahraničního obchodu v řadě evropských socialistických zemí, což vyvolává úsilí o zlepšení struktury vývozu, kvality vývozu aj. V některých evropských socialistických zemích jsou opatření o nápravu této situace tak dalekosáhlá, že se přistupuje i k pokusům o přímé napojení vnitřních cenových systémů na zahraniční ceny, což ostatně těsně souvisí s celkovými změnami koncepcí řízení národního hospodářství v příslušných státech. Existující systém uspořádání v měnových vztazích vůči zahraničí přestává tak zjevně odpovídat potřebám měnicího se ekonomického mechanismu a měnicího se pojetí všeobecné hospodářské politiky v četných evropských socialistických zemích.

Od počátku šedesátých let vidí jednotlivé evropské socialistické země řešení takové situace v zásadních úpravách v devizové oblasti, jejichž cílové uspořádání bude spočívat v konvertibilitě měn těchto zemí. To znamená, že se per-

7) Podle údajů v *Politické ekonomii* č. 7—8, 1967, str. 613—629, platí čs. podnik při nákupech strojírenských výrobků na trzích ESVO podstatně více nežli vyspělé kapitalistické země (200 % i více), proti tomu za vývoz strojírenských výrobků do této oblasti realizují čs. podniky přibližně 20—64 % cen konkurence.

spektivně uvažuje o vytvoření takového mechanismu v oblasti devizových vztahů, který by umožnil plynule směřovat cizí měny na domácí a obráceně domácí na cizí u všech běžných položek a na základě jednotného kursu. Tím by se výhody, které vyplývají ze směnitelné měny, staly dostupné nejen jednotlivcům, zvláště turistům, ale, což je nejzávažnější, také podnikům, jimž by se rozšířil soubor použitelných efektivních variant obchodních operací v mnohostranném směru. Na druhé straně nelze zároveň pochybovat ani o tom, že s uskutečněním uvedených opatření dolehne na podniky socialistických zemí velmi intenzivně i tlak zahraniční konkurence s mnoha nepříjemnými následky.

Při posuzování otázky zavedení směnitelnosti měn u socialistických zemí je zapotřebí vycházet přesně z konkrétní hospodářské situace příslušných zemí a bez iluzí, zcela věcně rozlišovat, kdy které podmínky lze splnit a jakým způsobem. Vezmeme-li v úvahu tři základní podmínky pro směnitelnost měny v podmínkách papírové měny, jak vyplynuly z předchozí části, lze říci, že v zemích RVHP zatím v potřebné míře neexistují. Pokud jde o situaci v jednotlivých ekonomikách, je pro ni dosud příznačná nevyváženost, projevující se v různém napětí na vnitřních trzích a v hospodářských vztazích vůči zahraničí. Všeobecná hospodářská politika se opírá dosud o hospodářský mechanismus, který sice daleko více než dříve respektuje tržní vztahy, dosud však nikoli v takové míře, aby byla překlenuta odtrženost vnitřní ekonomiky od zahraničí. V tomto směru zbývá vyřešit takové složité otázky jako: 1. Přiblížení relací vnitřních cen k relacím cen v zahraničním obchodě, respektive k tzv. světovým cenám. S tím souvisí i překonání existující odtrženosti mezi okruhem maloobchodních a velkoobchodních cen. (Jde o mimořádně složité otázky, neboť každá významnější úprava v této oblasti zasahuje do hospodářské náplně podniků a také do struktury národního hospodářství.) 2. Přiblížení hladiny cen uvnitř jednotlivých zemí cenové hladině v zahraničním obchodě. 3. Zvýšení konkurenční schopnosti především u hlavních vývozních položek natolik, aby platební bilance mohla být vyrovnána bez mimořádných opatření. 4. Dosažení takové příznivé situace v platební bilanci, aby bez mimořádných opatření bylo možno vytvářet, respektive zvyšovat devizové rezervy. (Pokud jde o devizové rezervy socialistických zemí, existuje výjimečná situace pouze u SSSR.)

Těžiště spočívá v podstatném zvýšení konkurenční schopnosti vyvážených výrobků ve srovnání s konvertibilními měnami. V podmínkách *směnitelnosti papírové měny představuje tento požadavek zřejmě základní předpoklad pro řešení otázky vyrovnání platební bilance a dostatečných devizových rezerv, což kontrastuje právě se směnitelností v systému zlaté měny.* (Na první pohled se zdá protismyslné, až zdánlivě nepochopitelné, proč v současných podmínkách papírové měny není největší producent zlata na světě — JAR — s to zajistit konvertibilitu své měny.) K tomu přistupuje další složité záležitost, že totiž některé socialistické země musejí dosáhnout výrazného zvýšení *konkurenční schopnosti vyváženého zboží především u výrobků zpracovatelského průmyslu.* Zdá se, že podstatné zvýšení konkurenční schopnosti vyvážených výrobků musí představovat materiální pozadí, na němž bude možno uskutečňovat všechna významnější opatření v naznačeném vývoji měny.

Z toho všeho rovněž vyplývá, že problém konvertibility měny je u všech zemí RVHP dlouhodobou záležitostí, jejíž druhou stránku představuje proces přestavby metod řízení národního hospodářství na podkladě intenzivnějšího využití tržních vztahů (přesnější by bylo označit zde vývoj ke konvertibilitě pouze za aspekt zdokonalování metod řízení). Vzhledem ke značným rozdílům

v metodách řízení hospodářství lze proto sotva předpokládat, že by většina zemí RVHP přešla ke konvertibilitě měny přibližně v stejné době.

Celkový proces směřující k uskutečňování konvertibility by bylo možno rozdělit do dvou etap. První etapa by zahrnovala opatření, jejichž smyslem je překonat odtrženost různých cenových okruhů ve vnitřních ekonomikách a zavést mezi nimi přímou souvislost. Tato etapa by byla dovršena zavedením jednotného reálného kursu měny⁸⁾ ve vztahu k zahraničí. Tím by byla odstraněna odtrženost vnitřní ekonomiky od zahraniční a zaveden systém, kdy důsledky zahraničně obchodních operací budou přímo ovlivňovat hospodářské výsledky podniku, i když by měna dané země zůstala nadále nesměnitelnou. Přestože je nesmírně složité pokusit se o nějaký časový odhad první etapy, lze říci, že v čs. podmínkách je pětileté období minimální hranicí.

Druhá etapa sledovaného procesu by pak byla zaměřena převážně na realizaci předpokladů v devizové oblasti a na úseku hospodářských vztahů v zahraničí vůbec. Šlo by zejména o tvorbu a zvyšování devizové rezervy, o rovnováhu a stabilitu platební bilance na jedné straně, na straně druhé pak o postupné uvolňování a zpružňování hospodářských vztahů k zahraničí a o přebudování systému ochrany na selektivních principech (místo dosavadního lineárního systému ochrany). Tato etapa by pak vyústila ve směnitelnost měny.⁹⁾

IV. Vnější rámec měnové konvertibility

Sled řešení problémů směřujících ke konvertibilitě měny, jak byly naznačeny, představuje pouze vnitřní stránku celého procesu. Tento proces je však svou povahou mezinárodní a v mezinárodních souvislostech musí být také nutně řešen, neboť konvertibilita ve své podstatě předpokládá mnohostranné používání dané měnové jednotky v mezinárodním měřítku. Uzlové body této stránky věci představují: cena zlata, zapojení dané země do proudu zlata; zásady používání cizích měn, zásady používání vlastní měny druhými státy, liberalizace a v případě nutnosti přístup ke krátkodobým nebo dlouhodobým devizovým zdrojům v zahraničí. V nesocialistickém světě jsou všechny problémy tohoto druhu řešeny v dohodě o Mezinárodním měnovém fondu, který je v běžných představách chápán převážně jako instituce poskytující devizové úvěry. Ve skutečnosti však jde o mezinárodní instituci, která byla zřízena na základě přijatých mezinárodních pravidel jednání v devizové oblasti a jejíž hlavní funkcí je dohlížet na respektování těchto pravidel hry a finančními prostředky rovněž napomáhat, aby stále širší okruh členských zemí byl s to plnit taková pravidla. V tomto směru jde vlastně o mezinárodní instituci s výjimečným postavením v mezinárodním měnovém systému, zahrnujícím s výjimkou zhruba socialistických států prakticky všechny země světa.

Dosavadní postup zemí RVHP v měnové oblasti nepřekračoval hranice této skupiny zemí. Byly učiněny první kroky k mnohostrannosti ve vzájemném styku zavedením převoditelného rublu a systému mnohostranného zúčtování. Pozitivní vliv v tomto směru musí mít i rozhodnutí bankovní rady Mezinárodní banky hospodářské spolupráce (MBHS) o splácení (nevelké) části základního

⁸⁾ Pokud neexistuje přímá návaznost těchto cenových okruhů, není ani základní ekonomický předpoklad pro jednotný reálný kurs.

⁹⁾ V této souvislosti je zapotřebí připomenout, že západoevropské země připravovaly konvertibilitu měn po druhé světové válce po dobu 14 let, z toho bezprostřední opatření více než 8 let.

kapitálu zmíněné instituce ve zlatě nebo ve volně směnitelných měnách. Opatření tohoto druhu mohou napomáhat odstraňovat dílčí nevýhody vyplývající z existující nesměnitelnosti měn socialistických zemí, i když zatím jen zhruba v rámci sféry hospodářských styků mezi státy RVHP.

Na druhé straně je nezbytné rozlišovat možnosti a meze zmíněných opatření pro praktické kroky v jednotlivých etapách uskutečňování konvertibility měn zemí RVHP. To v současné době znamená, v jaké míře mohou v praxi přispívat k hladkému uskutečňování mnohostranných převodů mezi zúčastněnými zeměmi a do jaké míry mohou v praxi napomáhat k intenzivnějšímu využívání komerčních zásad i v úvěrové oblasti (v rámci MBHS). Tato okolnost je však v bezprostřední spojitosti s odstraňováním nevyrovnanosti nebo spíše napětí ve vzájemných obchodních vztazích, s existencí tzv. měkkých a tvrdých položek, nejednotnostmi v cenách a s jinými průvodními jevy nevyváženosti ekonomik, které se přenáší do mezinárodní oblasti.

K řešení naznačených otázek může MBHS nesporně přispět svým dílem zvláště pomocí pružné a na komerčních principech prováděné úvěrové politiky, rozvíjením operací ve volných měnách (v librách šterlinků, ve francouzských francích apod.). Uspokojivé řešení naznačených otázek však lze sotva očekávat jen od mnohostranného clearingu nebo od MBHS, neboť těžiště spočívá nyní zřejmě ve vnitřních ekonomikách, zejména v tom, jak je překonávána odtrženost vnitřních soustav od zahraničí, jak jsou překonávány disproporce ve vnitřních ekonomikách, v jaké míře je uskutečňována objektivizace vnitřních cenových soustav a jak se zvyšuje konkurenční schopnost výrobků těchto zemí v zahraničí.

Z toho všeho vyplývá, že současná etapa vytváření předpokladů pro konvertibilitu měn jednotlivých zemí RVHP nevyžaduje nezbytně širší rámec pro řešení jednotlivých otázek. Avšak dříve nebo později, jakmile se dostanou na pořad bezprostředně závažnější otázky v měnové oblasti, bude takový širší rámec pravděpodobně nezbytný. Ostatně řadu ustanovení Mezinárodního měnového fondu přejímají fakticky i země RVHP. Týká se to ceny zlata (tak jako tzv. světové ceny ostatních komodit); při operacích s jednotlivými konvertibilními měnami je nutno respektovat příslušná ustanovení, i když akceptace zmíněných podmínek není na smluvním základě.

Ze socialistických zemí má při řešení otázek konvertibility v praxi odlišný přístup Jugoslávie. Spolupracuje sice se zeměmi RVHP na řadě konkrétních úseků, avšak k otázkám konvertibility dinaru přistupuje v rámci Mezinárodního měnového fondu, jehož je také členem. První etapa vytváření materiálních podmínek pro zavádění směnitelnosti byla v Jugoslávii již v podstatě dovršena (přestavba vnitřních cenových soustav, přestavba systému ochrany a zavedení jednotného a reálného kursu). V současné době se již začala uskutečňovat druhá etapa zaměřená na stabilizaci měnového kursu, na růst devizových rezerv a na jejich aktivní využívání při zajišťování rovnováhy vnitřní ekonomiky. Druhou stránkou věci je postupující liberalizace dovozu, pochopitelně s ohledem na konkurenční schopnost domácích výrobků a s ohledem na pokračující přestavbu struktury národního hospodářství v zájmu vyšší efektivity.

Rámec Mezinárodního měnového fondu, v němž Jugoslávie tyto otázky řeší, poskytuje smluvní základ u všech vyjmenovaných závažných bodů, tzn. se všemi výhodami i nevýhodami. Rámec Mezinárodního měnového fondu dovoluje zároveň využívat prostředků Fondu i při realizaci jednotlivých konkrétních opatření (možnost využívat části devizových úvěrů ze zahraničí a v důsledku

toho možnost i menší nezbytné míry vlastních devizových rezerv). Posléze členství v MMF umožňuje účast na jednání o dalším vývoji této mezinárodní instituce a mezinárodního měnového systému.

Z hlediska zemí RVHP nejde ve vztahu k Mezinárodnímu měnovému fondu o tak prostou záležitost jako v případě Jugoslávie. Při hledání odpovědi na tuto otázku je zapotřebí zvážit daleko víc a velmi složitých otázek a brát v úvahu i daleko více aspektů celé záležitosti. Přes zvláštnosti, které zde nutně musí existovat, lze v případě ČSSR počítat s těmito okolnostmi:

1. Dříve socialistické země o směnitelnost měn neusilovaly, což je vysvětlitelné celým komplexem mezinárodně politických a hospodářských otázek. Docházelo však neustále k prolínání procesů v devizové oblasti mezi socialistickými a vyspělými kapitalistickými státy. Faktické akceptování zásad, zvyklostí aj. platných v rámci tzv. mezinárodního měnového systému v čele s MMF bylo dlouho druhořadou záležitostí. Perspektiva změn v řízení ekonomik zemí RVHP, jakož i jiné procesy svědčí o tendenci ke konvertibilitě měn také těchto zemí. Přitom konvertibilita zahrnuje mnohostrannost, stupeň konvertibility je v podstatě totéž co stupeň mnohostrannosti. Do určitého stupně může být mnohostrannost v devizové oblasti rozvíjena převážně, respektive v podstatě mezi státy RVHP. Taková omezená konvertibilita je však označována nejčastěji jako transferabilita. Přesto však každý efektivní krok tímto směrem bude spojen i s tendencemi rozvoje styků v devizové oblasti i s nečlenskými státy, ať už pomocí zlata nebo volně směnitelných měn. Intenzivnější styky socialistických a kapitalistických zemí i v devizové oblasti (což platí v nemenší míře i pro ČSSR) se z hlediska perspektivy ukazují jako nezbytnost, a proto pro socialistické země, zvláště pak pro ty, které činí praktické kroky ke konvertibilitě, nemůže být druhořadou záležitostí, jaký systém bude využíván, jaké zásady budou uplatňovány apod.

2. V současné době jsou jednotlivé principy aj. v devizových stycích mezi socialistickými a kapitalistickými zeměmi de facto akceptovány socialistickými státy — bez právního nároku na opačné výhody aj. (Řešení otázek tohoto druhu jen v rámci GATT nemůže být postačující.) Do budoucna bude třeba odpovědět na otázku, zda při růstu styků mezi Východem a Západem také v devizové oblasti mají socialistické země zůstat jen v postavení toho, kdo je nucen jen akceptovat, aniž takové principy výrazněji ovlivňuje apod.

3. Řada mezinárodních organizací prošla nebo prochází strukturálními změnami. Totéž platí zřejmě i o Mezinárodním měnovém fondu, který se již neopírá o dříve „všemocný dolar“. Poněkud se změnil a dále se zde mění poměr sil. K tomu přispívá jak upevnění četných západoevropských měn, tak i v určité míře širší členská základna Fondu, kam v současné době patří i rozvojové země. V důsledku toho se všeobecně politická kritéria pro účast socialistických zemí v této mezinárodní instituci zřejmě změnila.

4. Existující mezinárodní měnový systém se postupně dostává do situace, která přibližuje nezbytnost jeho reformy. Výměny názorů a jednání o takových otázkách nelze podceňovat, zvláště proto, že se budou dotýkat socialistických zemí bez ohledu na to, stanou-li se účastníky příslušné dohody nebo ne. V zájmu socialistických zemí by však bylo ovlivnit příslušná jednání svými návrhy, podněty a připomínkami s ohledem na vlastní zájmy. Tato otázka je tím závažnější pro ty socialistické země, které uskutečňují konvertibilitu měny nebo k ní vypracovávají opatření, jako například ČSSR. Postup v tomto směru nemusí zůstat bez efektu především vzhledem k změnám uvnitř MMF.